

Els silencis d'Helena Valentí

ADRIÀ CHAVARRIA

Les novel·les d'Helena Valentí (Barcelona 1940-1990) —paisatges breus, escurats de paraules— falquen les experiències d'un sector molt concret, el de la mitjana burgesia barcelonina tardfranquista, delerosa de qualsevulla emancipació.

Les personatges de les novel·les de Valentí, des d'Anna, passant per Agustina i Júlia, fins a Bàrbara i Raquel —els homes són també sempre presents en la narrativa de l'autora, però, d'una manera secundària— són en certa manera unes “outsiders” portadores d'una veu engolada anònima; uns personatges exiliats, que viuen en un territori fronterer dissimulat, i que s'allunyen volgutament o no, de les convencions socials a les quals semblava que estaven abrivades. De fet, des de finals dels seixanta, Valentí restà vinculada d'una manera molt activa al moviment feminista anglès. Quan retornà a Catalunya, la vinculació no serà sota la forma d'un protagonisme actiu o de primera línia, sinó que es resoldrà des de l'escriptura de les seves narracions i traduccions, on les dones assumeixen un vessant protagonista de primer ordre.

A *La solitud d'Anna*, la protagonista que dona nom a la novel·la, marxa al camp després de trencar amb la seva parella per un avortament. L'escenari de la novel·la és un lloc allunyat: la muntanya. Aquest paisatge imponderable i proper alhora, com a *Solitud* de Caterina Albert, actua de refugi momentani i preventiu contra una ciutat que s'ha engolida els desitjos de la protagonista; no hem d'oblidar, però, que les obres

d'Helena Valentí succeïxen totes a la ciutat, excepte el clímax més important de *La solitud d'Anna*. El bullici de la ciutat, i les seves contradiccions contemporànies segellen la vida d'aquests personatges de ficció ben realista. Uns personatges “bruts” que han aparegut d'una glopada, consirosos d'una deixadesa impacient alhora de narrar-nos la seva vida; bruts, emocionalment parlant, perquè constaten les contradiccions de la vida quotidiana, i palesen l'enfrontament a una sèrie de normes sobre les quals es posicionen en contra. Les novel·les d'Helena Valentí exemplifiquen unes dones, procedents de la burgesia liberal, però, atrapades a una sèrie de convencions, a les quals s'han d'enfrontar. Des d'aquest moment, el rebuig a la tradició heretada s'inicia amb una lluita, on en aquest cas, la literatura és l'instrument de Valentí per posicionar-se en el món; aquesta “lluita” és present des dels seus primers contes fins a la seva darrera novel·la *D'esquena al mar*, on la Bàrbara i Raquel s'enfronten al destí, intentant resoldre'l amb la seva independència.

Els fragments narratius de Valentí són com trencaclosques compostes per llambordes llardoses i cansades, que suporten el pes feixuc dels dies. Són relats sòrdids, i al mateix temps nets de la vida quotidiana; les seves novel·les no comencen, aparentment, amb cap esdeveniment extraordinari, sinó que s'esdevenen en el passar dels dies, dintre de la quotidianetat més absoluta. Les seves accions, tant al començament com al final de la narració, semblen

com si comencessin i s'acabessin de la mateixa manera. Perdudes en el sense sentit, o vés a saber si aquest aparent sense sentit és l'inici per on traspassen les nostres accions de vida. I això Helena Valentí ho reflecteix amb un aspror singular i particular, com molts pocs autors han fet a la literatura catalana.

Jean Paul Sartre al final de *L'èsser i el no-res*, proclama la famosa sentència que diu: "l'home és una passió inútil". En el cas de les novel·les d'Helena Valentí, potser hauríem de dir, que són les dones una passió inútil, ja que les protagonistes i el món que vol deixar palès Valentí a la seva obra, és el de les dones. Sobretot, aquell grup de dones que decidiren emancipar-se de les costums heretades per tal de viure una vida diferent a l'ordenada per la tradició familiar; ara bé, aquesta aparent inutilitat de la vida, s'edevé en la seva novel·lística en una embranzida pel combat. Combat que es visualitza amb la força que transmeten les seves paraules. Paraules planes, ensutzades i senzilles, però, embolcallades d'uns silencis que engloben tota la seva escriptura.

Perquè la narrativa de Valentí està rerateixida pels silencis. Uns silencis immensos, reflexius i interpel·ladors; emmudiments que embolcallen amb una situació d'alerta a les dones de les seves obres. Aquest silenci pren cos al llarg de tota la seva obra, ja des dels primers contes del seu *Amor adult*, quan aquella dona, després de fer l'amor mirava a dalt del sostre,

mentre ell ja havia marxat. Per tant, la mudesa apareix com un lloc essencialíssim de la seva narrativa: és un espai, on els personatges, en certs moments, l'habiten de manera continuada. Bé per decisió pròpia, o bé perquè s'hi troben abrivats per les circumstàncies personals i de l'entorn. I això potser anava amb el caràcter d'Helena Valentí, que fou sempre una dona molt silenciosa, i allunyada dels batibulls dels cenacles literaris. El treball constant de traductora de l'anglès, al castellà i al català, en deuria, potser, tenir molt a veure.

La situació dels personatges, els llocs i els moments d'Helena Valentí assenyalen unes vivències concretes, i inconcretes. Resoltes i no resoltes, perquè els seus personatges bruts, vomiten realitat. Aquest deu ser un dels motius pels quals les seves novel·les s'han oblidat tan fàcilment; Helena Valentí és una dona difícil per a la nostra literatura. Possiblement no tingui cap lloc, com l'Anna d'aquella solitud captivadora. Una outsider a l'altra riba, que se la jugava amb la seva manera d'escriure bruta, i aspra. I per aquest motiu, quan traspassà, se la recordà més per altres coses, i no tant pel que havia escrit i traduït, que en definitiva és el que ens interessava, o el que ens hauria de continuar interpel·lant; perquè a més més el que ens deixà ho va fer bé, i ho féu d'una manera original i punyent, com molt pocs havien fet a la literatura catalana. **⓪**